

HÓDI SÁNDOR

MEGMÉRETETÉS

Választások Kis-Jugoszláviában

1996 novemberében

A szerbiai választások

Ahhoz, hogy megértsük, mi is történik napjaink Szerbiájában, egy kis visszatekintőre van szükségünk. Mint ismeretes, 1990-ben az első többpárti választások folyamán Szerbiában a Szerb Kommunista Ligájából Szerb Szocialista Párttá átkeresztelt állampárt került ki győztesen, a többi tagköztársaságban viszont az ellenzéki pártok nyertek. Ez az állapot, ami a későbbi választásokat illeti, azóta sem változott semmit. A többpárti, de szabadnak korántsem nevezhető választásokon Szerbiában azóta mindig az állampárt került ki győztesen. Hasonlóképpen elsöprő sikerrel került sor Milosevics elnök ismételt újraválasztására is, aki az elnöki rendszernek köszönhetően gyakorlatilag korlátlan hatalommal rendelkezik.

A választási színjáték miatt, ami kizárólag a kommunista-szocialista hatalom legitimálását szolgálja, sokan azon a véleményen vannak, hogy a politikai hatalomváltás Szerbiában csak erőszakos, véres formában mehet végbe. Az 1990-es választásokat követően 1991 tavaszán már voltak heves kormányellenes tömegtüntetések. A politikai rendszer összeomlását akkor Milosevics a horvátok ellen kezdeményezett háborúval kerülte el. Később Bosznia szolgált a növekvő belső elégedetlenség és az erőszakhullám levezetési színterül.

A rendszerváltozásra irányuló kezdeti erőfeszítések a háború áldozatául estek. Mivel az ellenzéki pártok nem juthatnak nyilvánosságához, nem rendelkeznek megfelelő

anyagi erőforrásokkal, a háborút követően is vereségre vannak ítélve. Ehhez hozzájárult eddig belső megosztottságuk és szélsőséges nacionalizmusuk is, amelyben sokáig túltettek a hivatalos állami politika nacionalista populizmusán.

A megosztottság ellenére történtek kezdeményezések Szerbia demokratikus erőinek egyesítésére. 1992-ben létrejött a Szerb Demokratikus Mozgalom (DEPOSZ), amely jó eredményt ért el az 1992-es és az 1993-as decemberi választásokon, de a Szerb Radikális Párttal szövetségre lépő Szocialista Párttal szemben nem tudott áttörést elérni. 1996. őszén a szerb ellenzék Együtt néven új választási szövetséget hoz létre, ám a szövetségi választásokon ezúttal sem tudta a Jugoszláv Baloldallal szövetségre lépő Szerbiai Szocialista Pártot a nyeregből kiűzni. Győzött a baloldali-szocialista koalíció és előre törtek a szerb radikálisok. Azok a politikai erők, amelyek háborúba taszították és nyomorba döntötték az országot.

A tartományi és helyhatósági választásokon azonban másként alakult a helyzet. A legnagyobb szerbiai városokban az ellenzék győzött. A szocialisták ugyan fölényes sikerként jelentették be, hogy Szerbia 189 községe közül 134-ben megszerezték a képviselői mandátumok többségét, az Együtt koalíció azonban Szerbia olyan 44 községében győzött, amelyekben a lakosság több mint 60 százaléka él. Az ellenzék győzött Belgrádban, Nisben, Kragujevácon és más szerbiai városokban. Vajdaság 45 községének csaknem a felében kerekedett felül, itt is a jelentősebb városokban: Újvidéken, Zomborban, Kikindán, Nagybecskerekben. A szocialisták nem kívánnak lemondani erről a csöppnyi hatalomról sem. Ott, ahol veszítettek, utólag meghamisították az eredményeket, vagy különböző kifogásokkal megismételték a választásokat, amelyeken az ellenzék, a nyilvánvaló csalások miatt, nem kívánt részt venni. A választási eredmények meghamisítása heves tiltakozást és hatalmas méretű tömegmegmozdulást váltott ki Szerbiában, amire még visszatérünk.

A VMDK tündöklése és bukása

Az agresszív szerb hatalmi terjeszkedés felrázta a vajdasági magyarokat is, akik szorongó ellenérzéssel és nagy riadalommal figyelték a történéseket. Bár korábban szigorúan tilos volt a nemzeti alapon történő szerveződés, a közvetlen fenyegetettség hatására 1989 decemberében kezdeményezés történt a magyarság érdekvédelmi szervezetének létrehozására. 1990 tavaszán megalakult a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége, amely rövid idő alatt igen széles tömegbázisra tett szert.

A VMDK kezdeményezőit a szervezet létrehozásában különböző megfontolások vezették. Voltak, akik – miután a nemzeti elmentések elmélyülésével kiszorultak a korábbi nomenklatúrából – egy nemzeti párt létrehozásában kerestek új érvényesülési lehetőséget. Közéjük tartozott Ágoston András, a Fórum egykori vezérigazgató helyettese, aki azt megelőzően a tartományi szakszervezetben töltött be magas tisztséget. Milosevicnek is felkínálta szolgálatait. „Ő vezette a Fórum dolgozóiból összetoborzott maroknyi csoportot azon a gusztustalan felvonuláson is, amelyen a joghurtforradalom győzelmét ünnepelték, Vajdaság és az autonómia bukását éltették” – írja róla Fehér István, az események egyik szemtanúja. (Szabad Hét Nap, 1996. november 14.) Ágostonnal és a pártapparátus más volt tagjaival ellentétben mások, köztük jómagam, nem örültünk Vajdaság lerombolásának, és a hatalom irányában kifejezésre jutó túlzott lojalitásnak sem; azt reméltük azonban, hogy Jugoszlávia széthullásával merőben új helyzet teremthető a magyar kisebbségek számára is, ezért a politikai nyomás hatására ésszerűnek látszott egyetlen érdekvédelmi szervezetbe tömörülni, bár az eltérő politikai szándékokat illetően a különbséget sosem lehetett igazán elkendőzni. Amíg a hozám hasonlóan gondolkodók a magyarság

önszerveződésében és a nemzeti önrendelkezési elv érvényesülési lehetőségében kerestük megmaradási esélyeinket, Ágoston András és a körje csoportosulók a vajdasági magyarság politikai szerveződését kívánták felügyelni és meglovagolni. Mindaddig így volt ez, amíg a háború tartott, illetve a politikai helyzet kiszámíthatatlan volt. Változás akkor következett be, amikor nyilvánvalóvá vált, hogy az 1989-ben megindult társadalmi változások elakadtak, és az egész térségben megindult a baloldali visszarendeződés. Ettől vérszemet kaptak a régi bolsevisták, akik külső sugallatra, vagy saját hatalmi ambícióiktól hajtva, 1994 tavaszán megpróbálták előbb korlátozni, majd a szervezetből kiszorítani a demokratikus változás híveit, ami pártszakadáshoz vezetett.

A pártszakadás következményei

1992-ben a VMDK még fénykorát élte, így a választásokon nagy sikerrel szerepelt. Három képviselője került be a szövetségi, 18 a tartományi parlamentbe, a helyhatósági választásokon pedig sikerült 7 magyar többségű önkormányzatot szereznie. Az 1993-as decemberi köztársasági választásokon azonban a korábbi 9 képviselő helyett a VMDK már csak 5 mandátumot tudott szerezni. Ez a vereség már jelezte a pártoskodó csoport felülkerekedésének, és vele a mozgalmi jelleg csökkenésének a veszélyeit. A problémákkal való szembenézés helyett a volt pártkáderek, a VMDK elnökével az élen, megpróbálták teljesen magukhoz ragadni a hangadó és irányító szerepet, ami végzetes következményekkel járt a szervezetre nézve.

A kiutat a platformosodás jelentette volna. Ennek lehetőségét azonban az elvakult és elvadult pártkáderek elvetették, és a zentai ún. „tisztújító” közgyűlésen kisajátították a szervezet vezetését, amit magyarányú tiszt-

togatás követett. A politikai kompromisszumkészség hiánya azonban visszafelé sült el: szétrobbantotta a szervezetet. 1994 júniusában kezdeményezésemre Vajdasági Magyar Szövetség néven új szervezet jött létre.

A VMSZ már létrejöttékor nagyobb politikai súllyal rendelkezett, mint nagyzó „győztes” szerepében tetszelgő VMDK. Íme a mérleg: a három szövetségi mandátumból, a Polgárok Tanácsából kettő a VMDK-é marad, egy a VMSZ-hez kerül, aki azonban egy személyben a Szövetségi Tanács képviselője is. Az öt köztársasági képviselő közül kettő a VMDK-ban maradnak, hárman átállnak a VMSZ-hez. A 17 tartományi képviselő közül 6 megmaradt VMDK-ásnak, 11-en átkerültek a VMSZ-be. A községi tanácsnokok egyharmada a VMDK-ban marad, mintegy kétharmaduk a VMSZ-hez csatlakozik. A 7 magyar többségű önkormányzat a VMSZ kezébe kerül.

A pártszakadást követően a VMDK azzal álltatta magát és a közvéleményt, hogy a szervezet megerősödött és továbbra is élvezi a vajdasági magyarság 80 százalékának a támogatását, holott példátlan vereséget szenvedett. Egy politikai kommentátor szavait idézve, bizonyára realitás lett volna „egy harmados táborról” beszélni, mert akkor az 1996-os választásokhoz fűződő elvárások is realitásabbak lettek volna, s az eredmény sem tűnne most ekkora vereségnek. (*Major Nándor: Magyar Szó, 1996. november 21.*)

Számvetés helyett a VMDK önkényesen és hamisan értelmezve a tényeket, folytatva a vagdalkozást, nagyzólast, hazudozást, a mindenkit lehurrogó és mindent ignoráló politikát, az elmúlt két év alatt tovább rontotta a párt ázsióját. A név megkopott, amin nem segített a VMSZ lejárátását célzó eszelős kampány sem. Ellenkezőleg, a VMSZ-szel való együttműködés hasznára válhatott volna a VMDK-nak. Az együttműködés elutasításával, a VMSZ folytonos becsmérlésével maguk alatt vágják a fát, amivel a VMDK vesztét okozták.

Megmértetés

A VMDK elsősorban a szövetségi választásoktól várta a megmértetés kedvező eredményét, amelynek alapján továbbra is azt állíthatta volna, hogy a VMDK a vajdasági magyarság „egyetlen legitím képviselője”. Meg azt, hogy a vajdasági magyarság kiállt a VMDK autonómia elképzelése mellett, mindenki más pedig ellenség. A

megmértetés azonban balul ütött ki a VMDK számára. A sport nyelven szólva – bár a választási kampány a VMDK részéről korántsem volt sportszerű –, az eredmény 3:0 a VMSZ javára. Ezt hozta hát a kiereszkolt megmértetés. A vajdasági magyar választópolgárok körében kétharmados támogatottságot élvező VMSZ-nek a választási technika alapján három képviselője lesz a szövetségi parlamentben, az egyharmados támogatottsággal rendelkező VMDK-nak viszont egy sem. A VMDK tehát szövetségi szinten többé nem számít parlamenti pártnak. A VMSZ viszont megnyerte a választásokat.

A VMSZ azonban nemcsak a szövetségi választásokat nyerte meg, hanem a tartományi és a helyhatósági is, amelyeken még lesújtóbb a VMDK veresége. Hiszen a vajdasági képviselő házban a VMSZ 13, a VMDK pedig egy (1) mandátumot szerzett. A helyhatósági választásokon viszont, a magyar többségű községekben (Kanizsán, Zentán, Adán, Becsén, Topolyán, Kishegyesen és Szabadkán) a VMSZ összesen 130, a VMDK pedig 9 képviselői helyet szerzett.

A választásokon elszenvedett vereségét a VMDK azzal a morbid ötlettel próbálta magyarázni, hogy „a választások első fordulójában a szervezők a VMDK kárára leszavatták az elhunytakat és azokat, akik az erőszakos mozgósítások elől menekültek el. Összesen mintegy negyvenezer magyart.” (*A VMDK közleménye, Magyar Szó, 1996. december 3.*) Mellébeszélés és bűnbak keresés helyett tudomásul kell venni, hogy a választópolgárok többsége vonzóbbnak találta a VMSZ együttműködést szorgalmazó, toleránsabb politikáját, mint a VMDK kiábrándoztatást és akarnokságát.

A következmények levonása alól nem térhet ki a VMDK sem. Kívülről régóta látni a bomlás jeleit, amit Kasza József, a VMSZ elnöke így összegzett: A VMDK politikája kiégett, két éve nem tud újat produkálni a mocskolódáson, rágalmazáson és a veszekedésen túl. Az elcsépezt szólalomokkal már nem tudott boldogulni, ezért kellett hamis pénzügyi botrányt kirobbantani, ellenségképet kialakítani, a politikai ellenfelekből ellenséget csinálni. (*Napló, 1996. október 16.*) A VMDK néhány prominense is felvetette a pártvezérek felelősségének kérdését, hiszen azok a személyek, akik a párt bukásához vezető politikai stílust képviselték, immár aligha mondhatják, hogy a vajdasági magyarság 80 százaléka továbbra is mögöttük áll.